

Unigenitus confitetur Patri, quia abscondit haec a sapientibus, et prudentibus, et revelavit ea parvulis a).

[2.] Ac ratio quidem, fide illustrata, cum sedulo, pie et sobrie quaerit, aliquam, Deo dante, mysteriorum intelligentiam eamque fructuosissimam assequitur, tum ex eorum, quae naturaliter cognoscit, analogia, tum e mysteriorum ipsorum nexu inter se et cum fine hominis ultimo; nunquam tamen idonea redditur ad ea perspicienda instar veritatum, quae proprium ipsius obiectum constituunt¹. Divina enim mysteria suapte natura intellectum creatum sic excedunt, ut etiam revelatione tradita et fide suscepta, ipsius tamen fidei velamine connecta et quadam quasi caligine obvoluta maneant, quamdiu in hac mortali vita peregrinamur a Domino: per fidem enim ambulamus, et non per speciem b)².

a) Matth. 11, 25. b) II. Cor. 5, 7.

¹ Respondenti loco schematis de doctrina catholica theologi haec adnotant: „Dupliciter nimirum de scientia mysteriorum sermo haberi potest: 1. ita ut ex principiis solo lumine rationis perspectis ad eorum existentiam demonstrandam, et intrinsicam essentiam intelligendam perveniri posse dicatur, atque hoc sensu existimentur veritates non superrationales sed rationales. . . 2. Est alia mysteriorum scientia, quae progreditur ex principiis revelatis et fide creditis, atque his principiis innititur. Haec intelligentia absit, ut excludatur; ea enim constituitur magna pars sacrae theologiae. Fide nimirum supposita inquiritur, quomodo veritates in revelatione sint propositae, quae est theologia *positiva* (ut dici solet); atque inde assumptis etiam veritatibus et principiis rationalibus aliqua *analogica* intelligentia rerum per revelationem cognitarum deducitur, quid sint in se ipsis: ‚fides quaerit intellectum‘; haecque est theologia *speculativa*. Ubi sensus dogmatum, ut in revelatione continetur et ab Ecclesia declaratur, praestituitur tanquam norma, secundum quam notiones philosophicae exponendae sunt in sua applicatione ad analogicam aliquam intelligentiam mysteriorum, ut a Summis Pontificibus et theologis catholicis semper factum est; non vero ordine inverso notiones mere rationales ex philosophia praestruere fas est, quibus sensus dogmatum accommodetur diversus ab eo, qui in revelatione secundum doctrinam ac professionem Ecclesiae continetur. Hoc autem ipsum est, quod ‚humana ratio et philosophia in religionis rebus non dominari sed ancillari omnino debent‘. Propterea ad praecavendam falsam interpretationem decreti dicitur (in schemate de doctrina catholica): *fide praevalente ad aliquam mysteriorum intelligentiam perveniri, quae tamen ipsa principiis revelatis innititur*. Hunc quippe intellectum S^{ms} D. N. in literis citatis 11. Dec. 1862 et 21. Dec. 1863 indicat, eundemque SS. Patres et Doctores tum verbis tum multo magis suo exemplo commendarunt. Cf. S. Aug. ep. 120. n. 2—4; Vinc. Lirin. c. 22; S. Anselm. Proslog. c. 1. (Migne PP. LL. XXXIII, 453 sq.; L, 667; CLVIII, 224); S. Thom. Prooem. ad II. sent. etc.“ (C. V. 526 b. c.)

² Ad respondentem locum schematis de doctrina catholica adnotant theologi: „Error oppositus, quo negatur, contineri in revelatione mysteria

[3.] Verum etsi fides sit supra rationem, nulla tamen unquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest: cum idem Deus, qui mysteria revelat et fidem infundit, animo humano rationis lumen indiderit; Deus autem negare seipsum non possit, nec verum vero unquam contradicere. Inanis autem huius contradictionis species inde potissimum oritur, quod vel fidei dogmata ad mentem Ecclesiae intellecta et exposita non fuerint, vel opinionum commenta pro rationis effatis habeantur. Omnem igitur assertionem veritati illuminatae fidei contrariam omnino falsam esse definimus a). Porro Ecclesia, quae una cum apostolico munere docendi, mandatum accepit, fidei depositum custodiendi, ius etiam et officium divinitus habet falsi nominis scientiam proscribendi¹, ne quis decipiatur per philosophiam, et inanem

a) Conc. Lat. V. Bulla *Apostolici regimini*. [Hard. Coll. Conc. IX, 1719.]

supra captum rationis, nunc universaliori nunc temperatiori forma enuntiatus, constituit ipsum logicum principium semirationalismi. Aiunt scilicet, veritates proponi historice in revelatione, sed eas omnes, saltem postquam ita historice innotuerunt, posse etiam ex intrinsicis necessariis principiis lumine rationis perspectis intelligi et demonstrari, imo hoc ipsum esse proprium munus philosophiae. Qui creationem et operationes Dei ad extra affirmant necessarias esse ex ipsa Dei natura et amore, quo se ipsum non potest non amare, illi absque distinctione universim loquuntur de demonstratione philosophica *omnium veritatum* revelatarum, quamvis directe prae oculis habere soleant mysteria praecipua SS. Trinitatis et Incarnationis; alii vero distinguunt veritates revelatas in duplicem classem, quarum aliae fundamentum habeant in liberis Dei consiliis, aliae sint in se necessariae ex ipsis rerum essentiis, atque de his posterioribus nominatimque de mysterio SS. Trinitatis affirmant illam philosophicam demonstrationem ex principiis lumine rationis perspectis, ac proinde negant, ea mysteria esse supra captum rationis.“ (C. V. 525 b. c.)

¹ Quaeritur, num Ecclesia hoc loco etiam eam doctrinam proscribere posse dicatur, quae, cum non *immediate* et *formaliter* doctrinae revelatae opponatur, haeresis non est, sed propterea solum vitari debet, ne doctrina revelata et depositum fidei in periculum vocetur. Id putat I. B. Andries (Cathedra Romana oder der apostolische Lehrprimat p. 205). In eo tamen errat. In pristino quidem schemate de doctr. cath. sermo erat de erroribus ‚fidei et doctrinae catholicae‘ contrariis (C. V. 513 a. b), et secundum adnotationem theologorum (C. V. 537 b) his vocibus comprehendebantur praeter haereses etiam alii errores revelationi adversantes. Eae autem voces a deputatione mutatae sunt, ut non iam de illis erroribus sermo sit. Concilium de iis agere noluisse, plane evidens est ex historia huius capituli. In schemate enim Congregationi generali proposito canon correspondens antea exstitit: „Si quis dixerit, licitum esse, tenere vel tradere opiniones ab Ecclesia damnatas, dummodo ne sint damnatae tanquam haereticae, anathema sit.“ (C. V. 77 c.) Iam aliqui Patres alii aliis ducti rationibus hunc canonem omitti vel mutari voluerunt. (C. V. 199 b. c.) Decretum igitur est

fallaciam a) ¹. Quapropter omnes christiani fideles huiusmodi opiniones, quae fidei doctrinae contrariae esse cognoscuntur, maxime si ab Ecclesia reprobatae fuerint, non solum prohibentur tanquam legitimae scientiae conclusiones defendere, sed pro erroribus potius, qui fallacem veritatis speciem prae se ferant, habere tenentur omnino ².

a) Col. 2, 8.

in sess. 24. deputationis de fide, ut canon ille ad Constitutionem dogmaticam de Ecclesia remittatur. (Ex actis etc. C. V. 1675 a.) De ea re Rñus Ludov. Pie, Episc. Pictaviensis, qui nomine deputationis relationem de quarto capite in Congregatione generali habuit: „Sane“, inquit, „principium in hoc canone assertum deputationi vestrae in se utilissimum ac pernecessarium visum est. Hoc enim principio secluso, sc. admissio, quod iudicia doctrinalia conscientias non ligent, si error aliqua nota citra notam haeresis ab ipsamet Ecclesiae configitur, tunc paene tota ruit auctoritas doctrinalis Ecclesiae et exercitium hierarchicae gubernationis fit impossibile. Certe, ubi Dominus noster Iesus Christus dixit (Matth. 18, 17): *Si quis Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus*; tunc non agebatur de Ecclesia tantum haeresim condemnante. — Attamen, Rñi Patres, et praecise etiam propter gravitatem rei, cum doctrina huic canonis correspondens reapserit, sicut merito observatum est a nonnullis Patribus, non fuerit in ipso capite sufficienter exposita, sed tantummodo insinuata, censuerunt Patres deputati, satius esse, re serius perpensa, si assertio tanti momenti, tantae necessitatis et expressius et clarius exprimeretur in altera constitutione, ubi de potestate doctrinali iudiciali Ecclesiae directe et ex professo agatur.“ (Relatio etc. C. V. 208 a. b.) Itaque illo loco definitum non est, Ecclesiam posse proscribere errores haeresi inferiores, licet res, ut ostendit etiam Pictaviensis, certissima sit. Imo haec veritas ex principio a Concilio statuto de officio Ecclesiae fidei depositum custodiendi immediate fluit. Quomodo enim Ecclesia fidei depositum custodire potest, si nequit prohibere doctrinam, quae, licet formaliter veritatem revelatam non neget, tamen virtualiter ei opponitur, quatenus sc. ex ea alia doctrina recte et necessario deducitur, quae veritatem revelatam negat?

¹ Voluit unus ex Patribus, adnotari, Ecclesiam agnoscere, „inter humanas scientias plures esse, quae nil cum deposito fidei concredito commune habeant, ideoque eas plane a revelatione supernaturali independenter tractari posse“. (Emendationes etc. C. V. 197 c.) Respondit Episcopus Pie: „Certissime Ecclesia agnoscit, nonnullas scientias proprio suo obiecto aut nihil aut vix aliquid commune habere cum directo obiecto fidei. . . Attamen deputationis Patres non censuerunt, per solemnem declarationem et quasi definitionem alicuius Concilii oecumenici absolutam quarundam scientiarum independentiam seu immunitatem relate ad fidem, ideoque ad Ecclesiam, proclamari posse ac debere. . .; et hanc insuper [Ecclesiae] affirmare non posset, quin determinaret simul, quanam et quales scientiae hac immunitate fruerentur.“ (Relatio etc. C. V. 205 a. b.)

² Respondenti loco schematis de doctrina catholica adnotant theologo: „Acres de hac re nostris temporibus excitatas esse controversias,

[4.] Neque solum fides et ratio inter se dissidere nunquam possunt, sed opem quoque sibi mutuam ferunt, cum recta ratio fidei fundamenta demonstret, eiusque lumine illustrata rerum divinarum scientiam excolat; fides vero rationem ab erroribus liberet ac tueatur, eamque multiplici cognitione instruat. Quapropter tantum abest, ut Ecclesia humanarum artium et disciplinarum culturae obsistat, ut hanc multis modis iuvet atque promoveat. Non enim commoda ab iis ad hominum vitam dimanantia aut ignorat aut despicit; fatetur imo, eas, quemadmodum a Deo, scientiarum Domino, profectae sunt, ita si rite pertractentur, ad Deum, iuvante eius gratia, perducere. Nec sane ipsa vetat, ne huiusmodi disciplinae in suo quaque ambitu propriis utantur principiis et propria methodo; sed iustam hanc libertatem agnoscens, id sedulo cavet, ne divinae doctrinae repugnando errores in se suscipiant, aut fines proprios transgressae, ea, quae sunt fidei, occupent et perturbent ¹.

nemo est, qui ignoret; nec minus constat, ab aliquibus assertam esse et magna contentione defensam plenam autonomiam et independentiam rationis a fide in excolendis scientiis ita, ut ipsa infallibilis certitudo fidei et munus Ecclesiae divinitus iniunctum ad custodiam depositi cum illis sententiis consistere non posset. Haec assertae illius *independentiae* indoles sese prodit in ea forma erroris, sub qua is a S. Sede iam proscriptus est. Dicitur nempe: „Cum aliud sit philosophus, aliud philosophia, ille ius et officium habet se submittendi auctoritati, quam veram ipse probaverit; at *philosophia neque potest neque debet ulli sese submittere auctoritati*“; „Ecclesia non solum non debet in philosophiam unquam animadvertere, verum etiam *debet ipsius philosophiae tolerare errores, eique relinquere, ut ipsa se corrigat*“; „*Philosophia tractanda est, nulla supernaturalis revelationis habita ratione*“ (Syllab. complet. praecipuos nostrae aetatis errores etc. Propos. X. XI. XIV.)“ (C. V. 535 a.)

¹ Theologi ad respondentem locum schematis de doctrina catholica: „Sane“, inquit, „1. Ecclesia de iis, quae in humanis disciplinis traduntur, non iudicat nisi ex principiis revelatis, et sub formali ratione, quatenus illa cum doctrina fidei ac morum disciplina congruunt aut eidem adversantur; scientia vero mere rationalis sive philosophia non progreditur ex principiis, quatenus fide creduntur, sed unice ex principiis rationalibus, quatenus lumine rationis intelliguntur, nec potest quidquam admittere velut obiectum sibi proprium, quod non fuerit ab ipsa suis conditionibus acquisitum“. Adeoque revelatio et revelationem proponens Ecclesia theologiae quidem, non autem philosophiae suppeditat principia, ut his fide creditis innotatur. Obiectum enim *formale* fidei et scientiae diversum est; illic auctoritas Dei revelantis, hic intrinsecus perspecta veritas. . .

„Verum 2. fides et scientia rationalis non quidem adaequate, sed quoadmodum commune habent obiectum materiale; multae enim veritates, quae ratione ex fontibus naturalibus cognosci possunt, atque ideo sunt obiectum scientiae in humanis disciplinis, simul continentur explicite vel implicite in divina revelatione. Propterea in excolendis paene omnibus scientiis ex in-

[5.] Neque enim fidei doctrina, quam Deus revelavit, velut philosophicum inventum proposita est humanis ingeniis perficienda, sed tanquam divinum depositum Christi Sponsae tradita, fideliter custodienda et infallibiliter declaranda. Hinc sacrorum quoque dogmatum is sensus perpetuo est retinendus, quem semel declaravit Sancta Mater Ecclesia, nec unquam ab eo sensu, altioris intelligentiae specie et nomine, recedendum¹. Crescat igitur et multum vehementerque profi-

firmitate et per abusum rationis potest deveniri ad sententias ipsi revelatae veritati oppositas. Iam vero sunt inter semirationalistas, qui in his ipsis obiectis fidei et scientiae communibus postulent rationis ac scientiae independentiam a fide ita, ut fides non possit praemonstrare veritatem, a qua dissentire nefas, et quaecum consentire necesse sit. Aiunt enim, subverti legitimam libertatem ipsamque naturam scientiae, si huic per fidem et per magisterium Ecclesiae praestituantur principia, a quibus progredi necesse sit, et conclusiones, ad quas pervenire debeat, ita ut iam in antecessum praescriptus sit consensus cum doctrina fidei, vel saltem *negative* postuletur, ut non sit dissensus ab eadem fidei doctrina; hoc modo tolli facultatem examinandi ipsum factum revelationis, atque hanc non seriam sed ludicram fore scientiae tractationem (Frohschammer, De libertate scientiae p. 82; Introd. in philos. p. 307. 314).

„At quod fide catholica proponitur, est utique infallibiliter verum tum ratione Dei revelantis tum ratione Ecclesiae proponentis, atque ideo supernaturali et incommutabili fide credendum. Cum autem verum vero non possit contradicere, nec possit esse verum in philosophia, quod falsum esse infallibili fide constat; assertio talis ‚libertatis scientiae‘, ut fides non sit respicienda tanquam norma dirigens ad cavendos errores, sed philosophia dicatur tractanda ‚nulla habita ratione revelationis supernaturalis‘, haec, inquam, assertio includit negationem absolutae certitudinis et infallibilitatis in ipsa veritate fidei et in propositione Ecclesiae. Profecto enim supposita infallibilitate Ecclesiae et absoluta certitudine fidei catholicae, iam eadem certitudine omnis propositio contraria in antecessum habetur ut falsa, ac proinde non secundum leges genuinae scientiae, sed vel ex falsis principis vel per consequentiam non legitimam deducta, licet forte nondum scientificae constet, ubi et quomodo sit erratum. Hoc autem ipsum et hoc unum postulatur, quando dicitur, fidem doctrinamque Ecclesiae in disciplinis etiam philosophicis et naturalibus prae oculis habendam esse ‚velut stellam reatricem, qua praelucente catholici scientiarum cultores sibi a syrtibus et erroribus caveant‘.“ (C. V. 535 d sqq.)

¹ Quomodo aliqui „altioris intelligentiae specie et nomine“ dogmatibus sibi novum sensum tribuendum esse putent, exponunt theologi in adnotatione respondentis loco schematis de doctrina catholica adieta: Putant illi, profectum in intelligentia veritatis revelatae „potissimum pendere a scientia philosophica, et theologicas disciplinas perinde ac philosophicas tractandas esse (Syllab. Prop. VIII.). Hi dicunt, intelligentiam dogmatum esse variam diversis aetatibus pro diverso statu scientiarum philosophicarum: in Apostolis intelligentiam fuisse non quidem falsam sed imperfectam; in

ciat, tam singulorum, quam omnium, tam unius hominis, quam totius Ecclesiae, aetatum ac saeculorum gradibus, intelligentia, scientia, sapientia: sed in suo dumtaxat genere, in eodem scilicet dogmate, eodem sensu, eademque sententia a)¹.

a) Vinc. Liv. Common. n. 28. [l. 23.] [Migne PP. LL. L, 668.]

SS. Patribus fuisse perfectiorem quam in Apostolis, sed tamen longe remotam a sua ultima perfectione; nunc vero per veram philosophiam et in hac luce scientiarum recentioris aetatis ad plenum intellectum veritatum revelatarum perveniendum esse. Huiusmodi autem profectum non solum haeretici adstruunt, qui infallibilitatem Ecclesiae negant; verum etiam admittendo infallibilitatem, sed eam non recte interpretando error inducitur. Affirmatur enim, munus Ecclesiae infallibilis sub assistentia Spiritus Sancti eo tandem spectare, ut inter varias sententias de sensu dogmatis illa praevaleat, quae pro tali tempore sit *aptissima*; in qua sententia ita per Ecclesiae definitionem praevalente concedunt semper esse *aliquam veritatem*, sed non ideo veritatem simpliciter et totam veritatem; atque ideo progressu temporis pro alio ulteriori stadio scientiarum necessariam reddi definitionem perfectiorem, quia illa prior huic posteriori stadio scientiae iam apta non est. Sic, aiunt, saeculo V. excludenda erat *separatio* duarum personarum hominis Iesu et Filii Dei; damnatio vero huius separationis *juxta psychologiam illius aetatis*¹ includebat unitatem personae Christi, et ita definita est una hypostasis seu persona in duabus naturis. At iuxta veram philosophiam nostrae aetatis, inquit, iam intelligi debent duae personae, divina et humana, permanentes in ipsa unione; et ideo intelligendam esse non unitatem *realem* personae Christi, qualis hactenus intelligebatur, sed unam personam compositam ex duabus personis. Si autem quaeritur, cur Spiritus Sanctus non docuerit Ecclesiam, quod illius temporis philosophia non docuit, respondent, Spiritum Sanctum paulatim inducere in omnem veritatem, sicut Trinitas personarum non iam per Moysen sed in N. T. demum revelata est, et sicut Christus ipse dixit: Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo.“ (C. V. 537 d sqq.)

¹ Adnotant iidem theologi: Vi decreti non „sane profectus ille verus et genuinus excluditur, quem SS. Patres commendant, et qui sub assistentia Spiritus Sancti per ipsius Ecclesiae explicationes et definitiones doctrinae revelatae locum habet amplissimum. ‚Christi vero Ecclesia, sedula et cauta depositorum apud se dogmatum custos, nihil in his unquam permutat, nihil minuit, nihil addit . . . sed omni industria hoc unum studet, ut vetera fideliter sapienterque tractando, si qua sunt illa antiquitus informata et inchoata, accuret et poliat, si qua iam confirmata et definita, custodiat. Denique quid unquam aliud Conciliorum decretis enisa est, nisi ut quod antea simpliciter credebatur, hoc idem postea diligentius crederetur; quod antea lentius praedicabatur, hoc idem postea instantius praedicaretur; quod antea securius colebatur, hoc idem postea sollicitius excoleretur?‘ (S. Vinc. Liv. Common. n. 23). In ipsa nimirum Ecclesia et per Ecclesiam non permutatio dogmatis, sed profectus in intelligentia ipsius dogmatis revelati locum habet, ut quod minus diserte vel obscurius propositum erat, vel implicitum

CANONES¹.

I.

De Deo rerum omnium Creatore.

1. Si quis unum verum Deum visibiliū et invisibiliū Creatorem et Dominum negaverit; anathema sit.
2. Si quis praeter materiam nihil esse affirmare non erubuerit; anathema sit.
3. Si quis dixerit, unam eandemque esse Dei et rerum omnium substantiam vel essentiam²; anathema sit.
4. Si quis dixerit, res finitas, tum corporeas tum spirituales, aut saltem spirituales, e divina substantia emanasse; aut divinam essentiam sui manifestatione vel evolutione fieri omnia;

continebatur in aliis dogmatibus, disertius, clarius et explicite in se ipso proponatur, et intelligatur distinctius. Qua in re licet humanae etiam scientiae subsidium ferre possint, istae tamen non dominari, sed omnino subservire debent (S̄mus D. N. lit. 15. Iunii 1857), et verae explicationis plena securitas tandem non ab humanis ingeniis est, sed ab assistentia Spiritus Sancti.⁴ (C. V. 537 c. d.)

¹ Quid generatim de canonibus adiciendis decretum sit, v. supra cap. I. Historia originis etc. p. 13 sq. Speciales a Patribus allatae sunt rationes, cur *capiti primo* canones non adderentur. Praesertim secundus canon contra materialistas nonnemini videbatur omittendus, quum materialistae ipsi iam a Deo se plane separarint, ita ut poena, quam canon iis minitetur, nihil moveantur. (Emendationes etc. C. V. 100 c. d.) Concedit Brixinensis relator, non parvas rationes militare pro canonibus primi capitis omittendis. Deputationem tamen pluribus medietate suffragiis decrevisse, ut canones adderentur; id decrevit, inquit, „quia eiusmodi errores aluntur et defenduntur non solummodo a baptizatis, qui proinde vi baptismatis sunt membra Ecclesiae, sed etiam non raro eiusmodi errores tenentur et defenduntur ab eiusmodi hominibus etiam sub specie veritatis: nam non pauci sunt et praecipue erant penes nos in Germania, qui crediderunt, systemata philosophorum quamvis pantheisticorum posse omnino componi cum veritate catholica“. Itaque duabus rationibus Patres deputati movebantur, 1. quia materialistae, licet ab Ecclesia defecerint, vi baptismi ei tamen subiecti sunt; 2. ut minuatur periculum, fidelibus inde timendum, quod errores ita proponantur, ut cum veritate catholica componi posse videantur. (Relatio etc. C. V. 113 b. c. Cf. ibid. 114 b. Cf. Emendationes in caput quartum. C. V. 163 a sq. Relatio etc. ibid. 185 a.)

² Propositum erat, ut vox „essentiae“ deleteretur, quum in Deo substantia et essentia esset idem. (Emendationes etc. C. V. 100 d.) Respondet Brixinensis, usum loquendi pantheistarum respiciendum esse, et cum triplex exstet pantheismus, substantialis, essentialis et pantheismus entis universalis, et quum pantheismus essentialis sc. Schellingii multos habuerit asseclas, praeter vocem substantiae etiam essentiae retinendam esse. (Relatio etc. C. V. 114 d sq.)

aut denique Deum esse ens universale seu indefinitum, quod sese determinando constituat rerum universitatem in genera, species et individua distinctam; anathema sit⁴.

5. Si quis non confiteatur, mundum, resque omnes, quae in eo continentur, et spirituales et materiales, secundum totam suam substantiam a Deo ex nihilo esse productas; aut Deum dixerit non voluntate ab omni necessitate libera, sed tam necessario creasse, quam necessario amat seipsum; aut mundum ad Dei gloriam conditum esse negaverit; anathema sit².

II.

De revelatione.

1. Si quis dixerit, Deum unum et verum, Creatorem³ et Dominum nostrum, per ea, quae facta sunt, naturali rationis humanae lumine certo cognosci non posse⁴; anathema sit.
2. Si quis dixerit, fieri non posse, aut non expedire, ut per revelationem divinam homo de Deo, cultuque ei exhibendo edoceatur; anathema sit.
3. Si quis dixerit, hominem ad cognitionem et perfectionem, quae naturalem superet, divinitus evehi non posse, sed ex seipso ad omnem tandem veri et boni possessionem iugi profectu pertingere posse et debere; anathema sit.

¹ De hoc canone postea addito v. supra cap. I. Historia originis etc. p. 21. — De tribus, quae hodie vigent, pantheismi speciebus seu modis haec in adnotationibus schemati de doctrina catholica adiectis habentur: „Vel . . . omnia singularia dicuntur tantummodo phaenomena et *manifestationes* illius essentiae universalis, vel *Esse purum*, quod etiam dicunt *Esse absolutum*, h. e. cuius nulla alia est determinatio aut notio, quam abstractum *Esse*, dicitur sese evolvere et fieri determinatum in hoc universo, quod universum proinde sit necessaria et perpetua evolutio seu *explicatio illius unice essentiae*; vel denique ponitur crassiori modo unica substantia, ex qua per *emanationem* progreditur vel dimittitur (ut etiam aliqui aiunt) hoc universum, quod proinde non diversae sed eiusdem essentiae est, ac primitiva illa substantia, ex qua emanat, et revera unam cum illa essentiam constituit.“ (Schema etc. C. V. 519 c. d.)

² Alteram partem canonis contra errores Güntherianos, tertiam contra Hermesianos et Güntherianos dirigi, notat Strigoniensis Archiepiscopus. (Relatio etc. C. V. 86 b.)

³ Nihil decidi de quaestione, num creatio proprie dicta solo rationis lumine cognosci possit, et Creatoris nomen simpliciter receptum esse ex libri Sap. cap. 13. eodemque sensu intelligendum esse, quo hic occurrat, v. supra cap. II. comment. II. P. II. p. 42 sqq.

⁴ De sensu canonis v. ibid. P. I. p. 33 sqq.